

PRO MEMORIA

Ks. prof. Mieczysław Albert Krapiec, czł. rzecz. PAN

(1921-2008)

Odszedł Mistrz i Nauczyciel wielu pokoleń polskich filozofów

8 maja 2008 zmarł w Lublinie w wieku 87 lat jeden z najwybitniejszych polskich i światowych filozofów (metafizyków), teolog i humanista, rektor KUL, główny twórca Lubelskiej Szkoły Filozoficznej, która w czasach marjażu ksistowskiego zniewalania umysłów stanowiła ośrodek wolnej myśli filozoficznej, inicjator opracowania i wydania pierwszej w Polsce *Powszechnej Encyklopedii Filozofii* i przewodniczący Komitetu Naukowego.

I. Studia. Urodził się 25 maja 1921

roku w Bereźowicy Małej (woj. tarnopolskie na Podolu, obecnie Ukraina). W roku 1939 ukończył gimnazjum klasyczne im. Wincentego Pola w Tarnopolu. W tym samym roku wstąpił do zakonu oo. dominikanów w Krakowie. Studia odbywał w czasie okupacji niemieckiej w dominikańskim Instytucie Filozoficzno-Teologicznym w Krakowie. Świecenia kapłańskie przyjął w 1945. Doktorat z filozofii napisał pod kierunkiem o. J. Woronieckiego pt. *De naturali amore Dei super omnia in creaturis (O miłości przyrodzonej nade wszystko względem Boga)*, który został uznany przez Uniwersytet św. Tomasza „Angelicum” w Rzymie w 1946. Doktorat z teologii, napisany pod kierunkiem ks. A. Słomkowskiego, obronił na KUL w 1948 na podstawie pracy *De amore hypostatico in Sanctissima Trinitate secundum St. Thomam Aquinatem (O miłości osobowej w Trójcy Świętej według św. Tomasza)*. Habiliację na temat *Egzystencjalne podstawy transcendentalnej analogii bytu* rozpoczął na sekcji filozoficznej Wydziału Teologicznego UW (1951), a po jego likwidacji przez władze komunistyczne ne przedstawił na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL w 1956. Tytuł profesora zwyczajnego uzyskał w 1968. Dwukrotnie sprawował funkcję dziekana Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej KUL (1958-1961, 1969-1970). W latach 1970-1983 był pięciokrotnie wybierany na rektora KUL. Przyczynił się do rozwoju i odnowienia naukowego KUL, jedynej wówczas uczelni niepaństwowej w bloku krajów komunistycznych, oraz promocji KUL w Polsce i na arenie międzynarodowej. Umocnił KUL przez związanie go z uniwersytetami zagranicznymi; zreformował i poszerzył jego

strukturę naukową; udoskonalili administrację; rozbudował bazę materialną; rozwinął zakres nauczania; uczynił KUL ośrodkiem wolnej myśli humanistycznej dla dobra polskiej kultury i humanistyki.

Opracował spójny system filozoficzny wyjaśniający całą rzeczywistość dostępną ludzkiemu poznaniu. Jego filozofia jest największym dokonaniem w zakresie realistycznej i mądrościowej filozofii w Polsce i na świecie w XX wieku.

II. Dorobek naukowy. Prof. M. A. Krapiec podjął badania w zakresie podstawowych dziedzin filozofii. Piśmienniczy dorobek naukowy prof. Krapca obejmuje około 30 pozycji książkowych oraz ponad 400 artykułów, studiów i rozpraw. Opracował główne dziedziny współczesnej filozofii realistycznej: metafizykę, antropologię, filozofię prawa, metafizykę poznania, etykę, filozofię polityki, filozofię kultury, filozofię języka, metodologię metafizyki i inne.

Metafizyka (ogólna teoria bytu)- w koncepcji M. A. Krapca jest podstawową nauką filozoficzną, od której wszystkie inne dyscypliny filozoficzne są pochodne lub zależne. Ma ona za zadanie wyjaśnić w sposób ostateczny zarówno byty jednostkowe (konkrety), jak i ogół bytów przez wskazanie na tkwiący w nich czynnik konieczny, dzięki któremu istnieją i działają. Odkrycie analogicznego sposobu istnienia bytów pozwala na ustalenie hierarchii bytowej i umożliwia odpowiedź na pytanie o ostateczne źródło istnienia oraz o Byt (Absolut) będący racją całej rzeczywistości

Antropologia filozoficzna i etyka - w punkcie wyjścia odwołuje się do doświadczenia „ja” danego w aktach „moich”. Filozoficzna interpretacja struktury „ja” – „moje” prowadzi do określenia natury bytu ludzkiego jako osoby. Głównym elementem charakteryzującym osobowy byt człowieka jest jego transcendencja – zarówno w stosunku do świata natury, jak i do społeczeństwa. Na bazie metafizyki ogólnej i antropologii filozoficznej prof. Krapiec buduje koncepcję etyki. Etyka jest w tym ujęciu filozofią postępowania ludzkiego. Badania metafizyczne pozwalają odkrywać cel życia człowieka, którym jest aktualizacja dobra osoby.

Filozofia polityki, prawa i kultury - w ujęciu M. A. Krapca odwołuje się do rozumienia człowieka jako bytu suwerennego i twórcy kultury. Suwerenność, przysługująca osobie ludzkiej z racji jej zdolności do świadomej i wolnej decyzji, stanowi o prymacie człowieka w stosunku do wszelkich form i struktur zbiorowych, jak np. społeczeństwo lub państwo. Suwerenność i godność osobowa człowieka są źródłem przyrodzonych i niezbywalnych praw człowieka: prawo do życia, do wolności, do religii, do prawdy i inne. Społeczeństwo jest zespołem zorganizowanych międzyludzkich relacji, przyporządkowanych z natury wszechstronemu rozwojowi osobowemu człowieka, a co stanowi dobro wspólne. Temu celowi podporządkowane są wszystkie inne dobra społeczne, dobro wspólne stanowi także kryterium wartościowania systemów polityczno-społecznych.

Z kolei całość działań i ich rezultatów, stanowiących życie społeczne, a zarazem wyrażających je, składa się na kulturę. Twórcą kultury jest człowiek realizujący dobro wspólne, nastawiony na prawdę, dobro, piękno i świętość. Gwarantem kultury w aspekcie jej autentycznie humanistycznego charakteru jest jej podmiot – człowiek kierujący się w swym działaniu prawdą i dobrem.

Metafilozofia – w ujęciu Krapca zakorzeniona jest w klasycznym rozumieniu nauki, wypracowanym w tradycji platońsko-arystotelesowskiej. Bazą wiedzy naukowej jest zdroworoządkowe poznanie przed naukowe (potoczne), a w wyjaśnianiu rzeczywistości położony zostaje akcent na przedmiotową rację ujęć poznawczych. U podstaw poznania filozoficznego leży pytanie „dlaczego?”, dotyczące istnienia całej rzeczywistości. Ta koncepcja wiedzy przeciwstawiana jest ujęciom dominującym w filozofii i metodologii filozofii XX wieku, gdzie z jednej strony, idąc za myślą I. Kanta, eksponowane są różnorodne *a priori* naukowego poznania, z drugiej zaś, nawiązując do poglądów A. Comte’a, wiedzę naukową instrumentalizuje się, podporządkowując ją celom użytkowym. Według Krapca koncepcja wiedzy filozoficznej nabudowana jest na realizmie poznawczym. Taka filozofia jest w stanie zapewnić poznanie zarazem powszechne (analogiczność), jak i konkretne. Zasadami metodologicznymi takiej postawy naukowej są zasada historyczności (zawierająca postulat korzystania ze znanych już w historii rozwiązań – zarówno w sensie pozytywnym, jak i negatywnym) oraz zasada neutralności poznawczej, zwłaszcza w punkcie wyjścia poznania naukowego, oraz zasada przedmiotowego wyjaśniania. W przypadku filozofii takim neutralnym punktem wyjścia jest fakt istnienia bytu.

III. Wkład do polskiej kultury i filozofii. Jego dzieła filozoficzne (metafizyczne) wniosły wiele oryginalnych rozwiązań, m.in. wskazanie na absolutnie pierwotny bezpośredni sąd egzystencjalny, wyodrębnienie metody metafizycznej separacji, podkreślenie znaczenia integralnego języka metafizyki, wyodrębnienie poznania transcendentalizującego, sformułowanie teorii analogii bytu i poznania, osadzenie etyki indywidualnej i społecznej na fundamencie prawa naturalnego, sformułowanie koncepcji człowieka jako suwerennej osoby i nabudowanie na niej podstawowych dziedzin kultury (nauka, etyka, sztuka, religia).

Krapiec przez ponad pół wieku konsekwentnej i wierniej realizmowi pracy filozoficznej stworzył koherentny system ogarniający wyjaśnianiem metafizycznym całą rzeczywistość dostępną poznaniu ludzkemu. Filozofia jego jest – zarówno ze względu na swą wszechstronność, jak i doniosłość merytoryczną – największym dokonaniem filozofii realistycznej (klasycznej) w Polsce i świecie w XX wieku. Wizja świata przez nią odsłaniana ukazuje jedność i harmonię człowieka z otaczającą go rzeczywistością, otwierając równocześnie osobę ludzką na związek z transcendentnym Absolutem.

Krapiec był twórczym myślicielem, a filozofia była jego pasją życia. Toteż z niegasnącym zapalem dociekał prawdy i nieustrudzenie przekazywał ją innym. Autentyczna miłość do prawdy, przekonanie o jej podstawowej wartości dla życia ludzkiego i ludzkiej kultury przyciągała słuchaczy, uczniów i współpracowników. Był cenionym pedagogiem. Wypromował 300 magistrów oraz 60 doktorów (w tym trzech cudzoziemców – jeden z Ukrainy i dwóch z Afryki).

Prof. M. A. Krapiec był osobowością niezmiernie bogatą, cieszącą się szacunkiem i uznaniem nie tylko filozofów, ale i ludzi nie związanych bezpośrednio z filozofią. Posiadał wszechstronny, głęboki, twórczy umysł, doskonałą pamięć i poczucie humoru. Był człowiekiem prawym, uczciwym, szlachetnym, życzliwym i serdecznym. Łatwo nawiązywał kontakt z innymi. Pelen energii i dy-

namizmu, nieustrudzony w dociekaniu i głoszeniu prawdy o rzeczywistości był konsekwentnym realistą. Był myślicielem odważnym, dla którego prawda jest wartością najwyższą. Swym życiem i działaniem dał dowód jej obrony przed zniewalającymi ideologiami. Oddany nauczyciel i wychowawca – mistrz dla szukającej prawdy młodzieży i młodej kadry filozoficznej. Ztroskany o losy filozofii i kultury polskiej i europejskiej bronił jej, wskazując na prawdę jako jej podstawę.

Prof. M. A. Krąpiec obok działalności ściśle naukowej włączał się czynnie w powszechną edukację społeczeństwa, wygłaszając odczyty na różnych uczelniach państwowych i prywatnych, uniwersytetach i szkołach, a także poprzez radio i publikując w prasie.

W wykładach tych uczył, że prawda o rzeczywistości, prawda o człowieku i ludzkiej kulturze służy konkretnemu człowiekowi w każdym czasie, również obecnie. Jest potrzebna jak chleb powszedni w rozstrzyganiu problemu sensu życia, problemów życia osobistego i społecznego, a także politycznego.

Spektakularnym sprawdzianem tej praktyczności prawdy filozoficznej było historyczne wystąpienie prof. M. A. Krąpcą na Zamku Królewskim w Warszawie 14 VII 1988 roku i „dialog” z Michailem Gorbaczowem na temat doktryny Breżniewa o ograniczonej suwerenności państw bloku obozu socjalistycznego. Ograniczenie suwerenności państwa oznacza ograniczenie suwerenności człowieka, a to prowadzi do zniewolenia człowieka. Racją bowiem suwerenności państwa jest niezbywalna suwerenność osoby ludzkiej.

Prof. Krąpiec podejmował problemy z zakresu filozofii polityki, niezmiennie ważne w aktualnej sytuacji społeczno-politycznej Polski. Eksponował moralny charakter polityki (etyka życia społecznego), postrzegając politykę jako realizację dobra wspólnego i uprawnień osoby ludzkiej.

Człowiek żyje w swoich dziełach – *non omnis moriar*. Miejmy nadzieję, że choć prof. Mieczysław A. Krąpiec odszedł, to jednak pozostał w dziełach, które pozostawił „ku pocieszeniu i ku nauce” tym, którzy wejdą na ścieżki filozofii.

Andrzej Maryniarczyk

Ks. prof. dr hab. Andrzej Maryniarczyk SDB jest pracownikiem Katedry Metafizyki KUL.

Sprostowanie

W Biuletynie Informacyjnym 13/2008 Oddziału PAN w Lublinie, str. 132-133 ukazało się wspomnienie poświęcone Profesorowi Edmundowi Prostowi, w którym znalazły się fragmenty „in extenso” z tekstu Pani Profesor Elżbiety Pelczyńskiej, opublikowanego w kwartalniku Aktualności Akademii Rolniczej w Lublinie nr 1/2008, z pominięciem nazwiska Autorki tekstu.

Zamieszczając to sprostowanie pragnę wyrazić ubolewanie za zaistniały fakt, biorąc na siebie winę za niedopatrzenie, które nie wynikało ze złej woli.

Jan Gliński

Redaktor Biuletynu Informacyjnego Oddziału PAN w Lublinie.